

Tolnay István, a nagyváradai Partiumi Keresztény Egyetem Igazgatótanácsának elnöke:

Az erdélyi-partiumi magyar nyelvű egyházi tanintézmények 25 éve: a feltárult lehetőségektől a (rideg) valóságig

„Higgyétek meg, hallgatóim, az egyháznak, sőt az államnak is a **kollégiumok** az alapjai. Ezek, **bizony ezek** ama nagyon kedves folyók, melyek megtermékenyítik az államot és az egyházat. Ezek azok a források, melyekből minden jó fakad az egyház számára, és az emberi életben minden más szervezet számára is. Csak addig állnak szilárdan az egyházak, és nem tovább, míg szívügyüknek tekintik jól szervezett iskoláik fenntartását. Ha az iskolák bomladoznak és elpusztulnak, az egyházak is szükségképpen összeomlanak és elsorvadnak. Ezért aki a dicsőséges Isten dicsőségének előmozdítására bölcs és gyümölcsöző gondolatot igyekszik ápolni magában, annak éjjel-nappal, elsősorban az iskolákról való gondoskodás járjon az eszébe.” (Apáczai Csere János)

"Nem veheti senki rossz néven, - ha iskoláink és nevelőintézeteink elvesztése fölött könnyeket hullatunk. Ezeket az iskolákat és intézeteket nemzedékek buzgósága, takarékosága, önfeláldozó munkája, hite és szeretete építette, fejlesztette, és a legnehezebb körülmények között is megtartotta századokon keresztül mind a mai napig... Nem vehetik rossz néven azt sem, ha iskoláink visszaszerzése érdekében a törvényes lehetőségeket és eszközöket felhasználjuk. Az egyház isteni alapítójától, Jézus Krisztustól kapta a jogot és parancsot, hogy híveit a gyermekkortól kezdve valláserkölcsi szellemben nevelje természetfölötti rendeltetésüknek megfelelően. Egyházmegyénk alapításától kezdve megszakítás nélkül tartott fenn iskolákat, amelyekbe a nép fiait nevelte...A hitvallásos iskolák az **állam szempontjából is hasznos munkát végeztek**, s népünk művelődését, vallásos és erkölcsi nevelését szolgálták. Nem mondunk le a reményről, hogy a katolikus iskolák népnevelő munkájának értékét és hasznosságát a kormányzat is fel fogja ismerni, és az egyházat visszahelyezi jogaiba. " (Márton Áron)

A két szöveg keletkezése között szinte 300 év telt el, mégis egybecsengenek az egyház- és nemzetföltésben, az iskolák ügye melletti elkötelezettségben, és jelzik azt az egyházi és iskolatörténeti párhuzamosságot és folytonosságot, ami megvolt nem is csupán 300, hanem ezer esztendő távlatában: az 1030 táján alapított marosvári római katolikus iskolától az erdélyi-partiumi egyházi iskolák 1948-ban történt elorzásáig, az államosításig.

Jelen előadás igyekszik megfelelni annak az elvárásnak, amelyet ez a tényfeltáró konferencia megfogalmazott: „*Számvetés 70 év után: Fejlődés vagy visszafejlődés a romániai magyar oktatásban*”, különös tekintettel az erdélyi magyar történelmi egyházak által alapított és fenntartott tanintézményekre. A címben jelzett 25 év nyilván az 1989-es rendszerváltás óta eltelt időszakra utal, ám e korszak küzdelmét csakis akkor érthetjük meg, ha azt megelőzően a trianoni országvesztésig visszamenően – legalább vázlatosan – áttekintjük az erdélyi-partiumi magyar nyelvű és egyházi oktatás több mint kilenc évtizedét. Innen ered e tanulmány krónika-szerű jellege: nem feltétlenül a történelmi-szociológiai feldolgozás a célja, hanem a részben saját magunk által megélt, megtapasztalt események, törvényi keretek, intézményalapítás és fenntartás és egyéb vonatkozásokból leszűrhető tanulságok a jelen és a jövő számára.

Induljunk ki abból, hogy Erdély történelmi oktatási hagyományai szerint a XIX. század elején az összes iskola felekezeti jellegű, s ez az állapot érvényes marad a század végéig. A három együttlakó nemzetiség egyházi tanintézményeit illetően a következő adatokra találtunk:

	magyar	román	német	összesen
1851	949	742	455	2146
1869	866	1436	273	2654

Figyelemre méltó, hogy a román oktatási nyelvű iskolák száma megkétszereződött két évtized alatt.(1)

A Kiegyezés utáni két három évtizedet – a későbbi nacionál-kommunista történetírók állításával ellentétben – a román tanítási nyelvű iskolák fénykorának tekinthetjük: 1879-ben az akkori magyar állam területén 2755 román elemi iskola volt. Az igaz viszont, hogy csak öt román gimnázium működött Erdélyben.

Trianon után Erdélyben és Partiumban több mint ezer magyar nyelvű világi iskolát zárnak be, és **a magyar nyelvű oktatás csak a felekezeti iskolákban marad meg.** Az 1930/31-es tanévben pl. a magyar egyházak 483 református, 297 katolikus, 36 unitárius és 6 evangélikus elemi iskolát működtetnek a román állam egyetlen fillérnyi támogatása nélkül. Így aztán a magyar gyerekek 57,6%-a jár ezekbe az iskolákba, a többiek román iskolákba kénytelenek iratkozni. Az összes állami óvoda román nyelvű. A magyar középiskolák száma 1918-hoz képest 50%-kal csökken. Szakoktatás pedig nyomokban is alig van. A történelmet, földrajzot és alkotmánytant a '30-as évektől csakis román etnikumú tanárok taníthatják, az érettségi pedig – a román nyelvű érettségi bizottságok miatt – valóságos „pedagógiai guillotine”-né válik. (2)

A II. világháború után, Groza Péter három évnyi ún. „demokratikus nemzeti politikája” idején bizonyos autonómiára tesz szert a magyar nyelvű oktatás. „Minden magyar gyermeket magyar iskolába!” – ez a jelszó érvényesül.

A sztálinista kommunista rendszer importja után viszont az új Alkotmány (1948) véget vet annak a korszaknak, amely a kisebbségeknek némi reménységet jelentett. Tény, hogy az 1948-as Alkotmány szerint „**a Román Népköztársaság minden kisebbségnek minden szinten biztosítja az anyanyelvi oktatást**”. Ám a kommunista ideológia is ott bujkál a szövegben:

„Egyetlen felekezet, szövetség vagy gyülekezet sem alapíthat vagy működtethet oktatási célú tanintézményt, csakis az illető felekezet saját személyzetének képzését biztosító iskolát. Ezek az intézmények is az állam ellenőrzése alatt állnak.” (Zárójelben jegyezzük meg: érdemes összehasonlítani ezt a cikkelyt az 1995-ös **oktatási törvény** egyik-másik cikkelyével, hogy rájövünk: „nincs új a nap alatt”...)

Ennek a cikkelynek az lett a következménye, hogy 1948-ban államosították a felekezeti iskolákat, amivel – a kommunista ideológia nevében – a magyar nyelvű oktatásnak megadták az utolsó előtti kegyelemdőfést.

Az 1948/176-os Törvény hivatalos statisztikái, - amely törvény szerint „az egyházak, kongregációk, gyülekezetek(...) minden ingó és ingatlan vagyona az Állam tulajdonába megy át” - , a következő adatokkal szolgálnak: **(3)**

Államosított iskolák száma összesen	1611
Ebből román tannyelvű: ortodox iskolák	141
görög-katolikus iskolák	17
	<hr/>
	158=9,8%
Magyar tannyelvű: református iskolák	531
római katolikus iskolák	486
unitárius iskolák	34
	<hr/>
	1.051=65,23%
Német tannyelvű: evangélikus (szász)iskolák	266=16,51%
egyéb: izraelita iskolák	124=7,69%
örmény iskolák	2=0,12%
egyéb	10=0,65%

Egyértelmű, hogy a kisebbségek, mindenek előtt a magyar történelmi egyházak veszítették el a legtöbb oktatási intézményüket. Az ortodox egyháznak kevés iskolája volt, lévén hogy azokat már a 20-as években államosították, és az állam finanszírozta a működésüket. Az egyházak tehetetlenek a kommunista terrorral szemben; az ellenálló püspököket bebörtönzik; a cenzúra megakadályozza, hogy ezeknek az intézkedéseknek az áldozatai kifejezzék véleményüket a sajtóban.

A kommunista ideológia nevében a magyar iskolarendszer lassan-lassan megsemmisül. 1959-ben a fiatal Ceaușescu jelenlétében a két kolozsvári egyetemet összevonják, s ezzel az évszázados erdélyi magyar felsőoktatás véget ér. Ceaușescu

kommunista-nacionalista diktatúrája adja meg a kegyelemdőfést a romániai magyar nyelvű oktatásnak, a deklarált homogenizálási politika nevében. A magyar iskolák eltűnnek, vagy vegyes tanintézményekbe kényszerítik őket.(4)

1989 után

A kilencvenes évek elején a történelmi magyar egyházak kezdeményezték a felekezeti oktatási intézmények újraindítását és az önálló magyar egyetem létrehozását: kilenc református, kilenc római katolikus és két unitárius középiskola indult újra, Nagyváradon pedig a Királyhágómelléki Református Egyházkerület létrehozta az azóta önálló magyar egyetemmé fejlődött Sulyok István Református Főiskolát. A rendszerváltó események euforikus hangulatában távlatos lehetőséget láttunk megnyílni, például, hogy visszaállítható az évszázados történelmi hagyományok alapján kialakult teljes körű felekezeti oktatás, óvodától-egyetemig. Ráadásul a központosított oktatásszabályozás és irányítás meglazult: 1995-ig nem volt új tanügyi törvény, így a rendszert kormányrendeletekkel, protokollumokkal, miniszteri rendeletekkel működtették. Így aztán néhány, valamikor egyházi tulajdonban lévő épületben, a Vallásügyi Államtitkárságtól kieszközölt engedély alapján egy-két középiskolai szintű osztályt újra lehetett indítani, a legtöbb esetben megtúrtként a „világi” osztályok között. Ugyancsak a Vallásügyi Államtitkárság jóváhagyásával valósult meg az egyházak vezető testületeinek döntése a vallástanárok képzésére és néhány világi szak beindítására vonatkozóan, sajátos „árukapcsolásban” (vallástanár-szociális munkás, vallástanár-jog, vallástanár-idegen nyelvek, vallástanár-zenepedagógia). Ma már sokan megmosolyogják, hogy pl. magyar nyelvű közgazdasági képzést a legelején „egyházi intendáns” néven tudtunk csak indítani a nagyváradai Sulyok István Református Főiskolán.

A kezdeti lelkesedést persze sok minden lelohasztotta, főleg az 1995/84-es oktatási törvény egyházakra diszkriminatív kitételei. A történelmi magyar egyházak püspökei többször közösen tiltakoztak, már a törvényalkotás szakaszában. 1994. június 27-én az egyházak közös levélben fordultak az akkori államelnökhöz, Ion Iliescuhoz, melyben a lelkiismereti és vallásszabadság elvének, valamint a magántulajdon sérthetlensége elvének betartását kérik számon és a Képviselőház által már jóváhagyott Tanügyi törvényről megállapítják, hogy az „túlcentralizált, etaista, antidemokratikus, nacionalista és mélységesen diszkriminatív jellegű a romániai felekezetek és nemzetiségek irányába, és mint ilyen elfogadhatatlan”.

A levélben szinte minden benne van, ami aztán éveken át az egyházi iskolákért való küzdelmünket meghatározza.

„Amikor ezt állítjuk, akkor az Alkotmány 6. sz. cikkelye első bekezdésében foglaltakra utalunk, mely előírja, hogy „az állam elismeri és garantálja a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásának megőrzését és kinyilvánítását”. Nyilvánvaló, hogy ez az alkotmányos garancia megvalósíthatatlan a felekezeti iskolák és az egyházi vagyon visszaszolgáltatása nélkül. Márpedig a Tanügyi Törvény 15. cikkelyének 2. szakasza csupán állami és magánoktatásról beszél, meg sem említve az egyházi iskolákat. A felekezeti oktatást egyszerűen az egyházak saját személyzete képzésére korlátozza (9. cikkely, 2 bekezdés).

A 162. cikkely előírásai eleve lehetetlenné teszi azoknak a javaknak visszaadását, melyeket a volt kommunista rezsim vett el az egyházaktól, ezáltal mintegy szentesítve a sorozatosan elkövetett visszaéléseket.”

„Követeljük tehát:

-hogy a 15. cikkely 2. bekezdésében rögzített iskolarendszerbe vezessék be az állami és magánoktatás mellé, egyenlő jogokkal, a felekezeti tanintézményeket, minden szinten, minden iskolatípusban és minden oktatási formában,

-az egyházaktól 1945 után elkobzott ingó és ingatlan javak tulajdonjogának törvény általi visszaállítását, vagyis a Tanügyi Törvény 162. cikkelyének újrafogalmazását, hiszen ez jelen formájában meghiúsítja a javak visszajuttatását jogos tulajdonosuknak, -a felekezeti oktatás autonómiájának elismerését és betartását,..”(5)

Az inkriminált 9. cikkely így hangzik: *„Az állam által hivatalosan elismert vallásfelekezetek az Oktatásügyi Minisztériumtól kérhetik a felekezet saját személyzetének képzésére sajátos oktatás megszervezését, de csakis az általános iskola (VIII.oszt.) és líceumok végzettjei számára, esetenként”.* Vagyis: az ortodox középfokú papképzők mintájára a magyar egyházak szervezhetnek középiskolákat. Márpedig ez a képzési szemlélet idegen a magyar egyházak oktatási hagyományaitól. Másfelől: kizárja annak lehetőségét, hogy az egyházak óvodát vagy általános iskolát (I-VIII osztályokkal) indíthassanak.

1999-ben törvénymódosítás nyomán az egyházak intézményalapítási jogköre bővült ugyan, de mivel az esetleges új intézményeket magánjellegűeknek tekintették, a finanszírozás teljes bizonytalansága miatt egyházaink nem tudtak lépni. Sőt a meglévő intézmények beiskolázási számait és a szakirányokat nagypolitikai szintű alku tárgyává tették (6).

Egy újabb miniszteri rendelet 2000-ben már megengedte bármilyen profilú osztály indítását, úgymond a világi személyzet képzése céljából, de csak akkor, ha kellően érveltél, szóban és írásban. Ami mégis pozitívum: a meglévő középiskolákban általános iskolai osztályok indulhattak, s így lassan – legalább ebben a néhány intézményben – kiépült a teljes vertikum (I-XII osztály), kevéssel ezután pedig óvodák, óvodai csoportok is „becsatlakoztak” a rendszerbe.

2003-ban új perspektíva nyílt az egyházi iskolák számára azáltal, hogy Románia Alkotmánya 32/5-ös cikkelye értelmében *„az oktatás valamennyi fokon, a törvényben előírt feltételeknek megfelelően állami, magán és felekezeti tanintézményekben folyik”.* Ezt a – valóban - kedvező kitélt kellett (volna) az új tanügyi törvénybe következetes módon átültetni. Ehelyett mi történt? Engedjék meg, hogy saját magamat idézzem három olyan tanügyi jelentésből, melyeket a Királyhágómelléki Református Egyházkerület évi Közgyűlésén ismertettem.

2010. május 8.

„A 2009/2010-es tanév végének közeledtével is azzal kezdem a tanintézményeinkről szóló jelentést, hogy a rendszerváltás óta eltelt immár húsz év sem volt elegendő arra, hogy az oktatási törvény megnyugtató módon rendezné az egyházi iskolák ügyét. Éveken keresztül azt hiányoltuk, hogy a készülő törvény nem tartja be a román alkotmány által rögzített kitélt, mely szerint a felekezeti

oktatásnak van létjogosultsága, tehát az intézményrendszere kiépíthető és működtethető. A Tanügyi törvény olyan, mint a Luca-széke: kidolgozása vagy módosítása állandóan napirenden van, de soha nem készül el. Úgy is vélekedhetnék, hogy már-már komikus, ami ebben a vonatkozásban évek óta zajlik: kidolgoznak egy-egy párt vagy egy-egy oktatási miniszter nevével fémjelzett szövegváltozatot, majd azt úgymond közvitára bocsátják. Akkor aztán elég sokan nekibuzdulnak és darabokra szedik a törvénytervezetet, kifogásokat emelnek, javaslatokat tesznek. Amelyeket azután a törvényhozó testületek figyelembe vesznek a törvényalkotás során. Vagy: nem vesznek figyelembe. „

2011. június 17.:

„Idei jelentésemet akár optimista felütéssel kezdhetném: február 1-jén érvénybe lépett az 1/2011-es Tanügyi törvény, melynek első cikkelye kimondja, hogy az oktatási rendszer állami, magán és felekezeti.

Formailag benne van tehát az, amire az Alkotmány kötelezi a törvényhozót, ám a cikkelyek egyáltalán nem következetesek a háromféle oktatási alternatíva megkülönböztetésében, sőt a két utóbbit összemosák (lásd 60. cikkely), vagy a felekezetiit egyszerűen kifelejtik (lásd. 21,61,69,83,92,101 cikkelyek, stb.).

Eddigi tanácskozásainkon többen felvetették, hogy a magán és felekezeti oktatás összemosása akarattal történik, jogi huncutság van benne: az 1. cikkelyben tulajdonképpen csak kettős tagolás van a felsorolásban: „...sistemul național de învățământ de stat, particular și confesional” (állami közoktatás, magán és felekezeti oktatás) – vagyis **a két utóbbi egyazon kategóriába esik. Helyesebb lett volna a „și” (és) kötőszót elhagyni, és vesszőkkel jelezni a háromféle alternatívát: „învățământ de stat, particular, confesional”.** (Arról nem is szólva, hogy méltatlan a **felekezeti** az utolsó helyre tenni.)

A kétféle alternatíva összemosását jól példázza, hogy a törvény egyazon alcímen és egyetlen cikkelyben tárgyalja azokat. Egyetlen cikkely, néhány sor jut a felekezeti és magánoktatásnak, miközben a törvény a legapróbb részletességgel szól a speciális, a katonai vagy a sportiskolákról, több oldalon át.

A 19-es cikkely (5) bekezdése szakmailag igencsak vitatható, hiszen meglévő egyházi iskoláinkat **„állami felekezeti oktatási egységnek,,** nevezi.

Ezekről az „öszvér-intézményekről „ hat hónapon belül el kell döntenünk, hogy hova soroljuk be őket. Sorsukról kormányhatározat dönt az egyházak és a minisztérium egyeztetése alapján.

Jelzem a meglévő egyházi iskolák besorolása körül máris megoszlanak a vélemények. Húsz évi küzdelmünk a felekezeti oktatásért kárba veszhet. Terveink a rendszer bővítéséről szintúgy. Hacsak nem sikerül a törvény alkalmazásának módszertanát közösen kidolgozni és elfogadtatni.

A legkényesebb kérdés természetesen a finanszírozás. A 101-es cikkely (1) és (2) bekezdése szerint a felekezeti iskoláknak joguk van az alapfinanszírozáshoz.

Az alapfinanszírozás a diáklétszám szerinti fejkvóta összegét jelenti s abból a fizetéseket, járulékokat, fogyó eszközöket, szolgáltatásokat, kisebb javításokat, stb. lehet fedezni.

A törvény 105-ös cikkelyében legszembetűnőbb az egyházi iskolákkal szembeni diszkrimináció, hiszen az ún. kiegészítő finanszírozást a törvény betűje szerint csakis az állami iskolák kaphatják meg. Így aztán többek között nagyobb beruházásra, bentlakás fenntartására, ösztöndíjra, ingázó-pénzre, stb nem kapunk költségvetési támogatást az államtól.”

2013. június 7.:

„Az 1989-es események után szinte azonnal létrehozott egyházkerületi tanügyi osztály feladata volt, hogy a református oktatási-nevelési rendszert visszaállítsa, érvényt szerezzen az erre vonatkozó testületi döntéseknek. Az eltelt több mint két évtized alatt a felekezeti oktatás a tanügyi törvény megkötései, diszkriminatív jellege miatt csak igen lassan tudott utat törni magának. Így aztán a rendszer máig csonka maradt. (...)

Ennyi év után belátható mindenki számára, hogy az egymást követő román kormányok egyikének sem volt szívégye a felekezeti iskolarendszer visszaállítása. Ezért aztán hiába a legutóbbi tanügyi törvény megengedő jellege, mert közben elfogyott a lendület, s ha ehhez hozzávesszük a demográfiai hullámvölgy okozta gyermeklétszám-csökkenést, nem sok optimizmusra van okunk...

Az új Tanügyi Törvény 2011. januárjában jelent meg. A meglévő egyházi tanintézményekre vonatkozóan meghagyta, hogy 6 hónap alatt készüljön el minden elismert felekezet és az állam között az az egyezmény (protokoll), amely tisztázza az iskolák jogi, vagyoni, pénzügyi és adminisztratív státusát. A hat hónap helyett, négy esztendő múltával aláírt dokumentum – szintén ortodox minta szerint – egyáltalán nem beszél felekezeti oktatási intézményekről, hanem – az eddigi, jól „bevált” gyakorlat szerint – besorolja azokat a vocational (=hivatási) kategóriába. (7)

A történelmi hagyományok, illetve az anyaországi rendszer értelmében tehát **tulajdonképpen nincsenek felekezeti iskolák Romániában**. Például a Királyhágómelléki Református Egyházkerületben a 2015-ös tanügyi jelentés szerint vannak:

- 1) „Vocational” (=hivatási) jellegű, változatos szakirányokkal/profilokkal működő középiskolák (kollégiumok vagy gimnáziumok), melyekben óvodai csoportok, elemi osztályok és V-VIII osztályok is működnek.
- 2) Református tulajdonú ingatlanban működő, egyházközösségek által támogatott óvodák
- 3) Különleges státusú iskolák, osztályok, melyek a helyi önkormányzat és az egyház közötti egyezség/szerződés alapján működnek.

A 2) és 3) kategóriához tartozó intézmények státusa bizonytalan. Sajnos van olyan tendencia, mely szerint az önkormányzatok egyike-másika „bedarálja” ezeket a területén működő állami iskolába.

Egyébként pedig százalékosan az össz - erdélyi magyar iskolarendszerben igen kicsiny százalékot képviselnek az egyházi, közöttük a református iskolák. A mellékletként csatolt 6.7. számú táblázat azt is mutatja, hogy a Romániában élő magyar népesség százalékos arányához képest, a közoktatásban magyar nyelven tanulók létszáma ma erősen alulreprezentált. **(8)**

A csökkenő születésszám és az emigráció miatt ez az arány azóta sem növekszik, inkább stagnál. A kolozsvári kisebbségkutató intézet adatai szerint 2006-óta folyamatosan csökken az újszülött magyar gyermekek száma. 2010-ben ez a szám tízezer alá esett. Vannak vidékek, ahol a csökkenés 50%-os. (Az is igaz, hogy ez nem csupán a magyar népességre vonatkozik: többségi és kisebbségi középiskolás összesen 1.300.000 volt 1990-ben, míg 2002-ben csak 700.000, ma pedig 727.000.

2009-ben egy hasonló témájú előadásomban még azt írtam, hogy az erdélyi-partiumi magyar egyetemek és tagozatok évente nagyjából 6.000 magyarul érettségizett jelentkezőre számíthatnak. Nos, ez a szám 2013-ban 3.847 (!) volt, ami az összes magyar középiskolák végzős diáklétszámhoz (8.451) viszonyítva csupán 40,88%. S ebben a statisztikában benne vannak a mi egyházi középiskoláink is, igaz, összességükben az átlagnál kissé jobb eredményekkel. Ugyancsak a Kisebbségkutató Intézet adatai szerint becslések alapján 2020-ra 4.900-5.800 lesz a magyar nyelven érettségizők aránya. Sapienti sat...

Jegyzetek

1. v.ö. Magyar Statisztikai Évkönyv adatai, H. de la T., 531 old
2. ibidem 541 old.
3. I.Somai, F.I. 60
4. ld. Tonk S, 17-18 old
5. v.ö. Partiumi Közlöny 1994 aug. 1-iki száma, 10 old.
6. ld. Ferenczi Rita, Egyház és oktatás, in Educatio folyóirat 2005/III szám
7. ld. Protocol 2015.03.18, 2.old.
8. ld. Murvay, Körkép 135 old.

Mellékletek jegyzéke

1. sz. melléklet: Erdély lakosságának felekezeti szerinti megoszlása 1850-1910 között (H dela T)
2. sz. melléklet: Erdély lakosságának anyanyelvi megoszlása 1850-1890 között (H dela T)
3. sz. melléklet: A magyar nyelvű oktatási intézmények alakulása 1944-1948 között (HdelaT)

4. sz. melléklet: A magyar diákok aránya az összes romániai diákhöz képest (2004-2005-ös tanév)
5. sz. melléklet: Református oktatási intézmények, tanulók száma Partiumban és Erdélyben – 2014
6. sz. melléklet: Magyar közoktatás Romániában (1989-2011) (Murvay, Körkép)

Bibliográfia

- **Ferenczi Rita**, Educatio folyóirat 2005/III szám, - **EGYHÁZAK ÉS OKTATÁS (FRED)**
- *****Histoire de la Transylvanie**, szerk. Köpeczi Béla, Akadémiai Kiadó Budapest 1992 (*HdelaTr*)
- **Holló László**, **A római-katolikus hitvallásos iskolák felszámolása 1948-ban**, kézirat, 2008 (*HLRki*)
- **Imre Sándor**, **A felsőbb oktatás Erdélyben 1541-1918**, kézirat, s.d. (*ISFOE*)
- **Kató Levente-Tolnay István- Székely Árpád**, **Biserica Reformată din România, Predarea religiei în școli și învățământul religios și teologic**, București 2006 (*KLTISzA*)
- **Murvay László, Körkép. A romániai magyar oktatásról 1990-2007**, Editura Didactică și Pedagogică, Bucarest, 2007 (*Murvay, Körkép*)
- **Protocol** –Cu privire la predarea disciplinei religie – cultul reformat în învățământul preuniversitar și la organizarea învățământului teologic reformat și universitar – 18. 03. 2015 (Prot.)
- **Somai József**, **A felekezeti iskolák államosításának 60 évfordulójára**, kézirat, 2008 (*Somai, FI 60*)
- **Tolnay István**, **L'enseignement en langue hongroise en Roumanie/Transylvanie**, in *Chemins de réconciliation en Europe*, La Salette 2009
- **Tonk Sándor**, **Erdély magyar egyeteme**, in *125 éves a kolozsvári egyetem*, Kom-Press Kiadó, Kolozsvár, 1999 (*Tonk S*)
- **Vincze Gábor**, **A romániai magyar kisebbség oktatásügye 1944-1948 között**, in *Magyar Kisebbség*, 1-4/1997 (*Vincze RMKO*)
- ***** Demanding our Property**, Hungarian Historical Christian Churches in Romania, Nagyvárad, 2002 (*DoP*)

1. sz. melléklet

Erdély lakosságának felekezet szerinti megoszlása 1850-1910 között /

Felekezet (vallás)	1850		1880	1900	1910	1850		1880	1900	1910
	Lélekszám					%				
római katolikus	219.535	211.622	263.816	331.199	375.325	10,06	11,37	12,7	13,3	14,0
görög katolikus	664.154	543.530	575.866	691.896	749.404	32,2	29,2	27,5	28,0	28,0
Ortodox	621.852	600.474	662.936	748.928	792.864	30,2	32,26	31,8	30,3	29,6
evangélikus	196.956	195.956	199.551	222.346	229.028	9,5	10,53	9,6	9,0	8,6
református	298.136	252.342	296.395	364.704	399.312	14,5	13,56	14,2	14,7	14,9
<u>unitárius</u>	45.112	45.098	55.068	64.494	67.749	2,2	2,42	2,6	2,6	2,5
izraelita	15.606	11.692	29.993	53.065	64.074	0,8	0,63	1,4	2,1	2,4
egyéb	893	893	423	366	611	0,04	0,05	0,2	0,0	0,0

2. sz.melléklet

*Erdély lakosságának anyanyelvi megoszlása 1850-1910 között*⁵

ETNIKUMOK	1850		1880	1900	1910	1850	
Magyar	585342	488927	630477	806.406	909.003	28,23	26,11
Német	219.374	192204	211748	229889	231403	10,58	10,27
Román	1202050	1091208	1184883	1389303	1464211	57,97	58,28
Szlovák			1092				
Örmény	7879	7372	3450			0,38	0,39
Zsidó/ Jiddis	6220	11760				0,30	0,63
Cigány	52665	77201	48064			2,54	4,12
Egyéb	207	3765	4334	29031	51201	0,01	0,20
Összesen	2073737	1872437	2084048	2456838	2658159	100	100

---

3. sz. melléklet

A magyar nyelvű oktatási intézmények alakulása 1944-1948 között

iskolaév	1944/45	1945/46	1946/47	1947/48
pedagógus létszám	5100 tanító 1094 tanár	nincs adat	4548 tanító 1195 tanár	3973 tanító 2035 tanár
elemi iskola	1763 (991)	1680 (895)	1781	1790 (1 036)
középiskola, ebből:	131	127 (59)	262	184 [v. 173?]
„nemzetiségi kollégium”	38 (22)	s.d.	s.d.	38 (10)
reálgimnázium	51 (26)	s.d.	s.d.	44 (21)
vegyes középiskola	s.d.	59	s.d.	49 (47)
közgazdasági szakközépiskola	s.d..	s.d.	s.d.	14 (9)
„ipari” szakközépiskola	s.d..	s.d.	s.d.	13 (10)
tanítóképző	19 (6)	17	16 (5)	17

4. sz. melléklet

A magyar diákok aránya az összes romániai diákhoz képest (2004-2005-ös tanév)

	A magyar lakosság aránya	Az összes iskolába járó létszáma országos szinten	a magyar iskolások száma	%
országos szint	6,6	3.732.128	184.777	4,95
óvoda		644.911	41.983	6,5
elemi iskola		962.586	50.849	5,28
ált. iskola felső osztályai (V-VIII.)		1.012.601	49.396	4,87
gimnáziumok		773.843	31.491	4,06
szakközép iskolák		289.494	9.738	3,36
Technikumok		48.693	1.320	2,71

5. sz. melléklet

Református oktatási intézmények, tanulók létszáma Partiumban és Erdélyben - 2014

Intézmény	Osztályok száma	Tanulók létszáma	Megjegyzés
Erdélyi Református Egyházkerület -9 gimnázium/kollégium -6 óvodai tagozat	110 13	2852 369	
Királyhágómelléki Református Egyházkerület - 3 gimnázium/kollégium -14 óvoda/óvodai tagozat	59 21	1397 447	
ÖSSZESEN:	203	5065	

6. sz melléklet

1. táblázat. Magyar közoktatás Romániában (1989–2011)

Év	I–IV. osztály		V–VIII. osztály		IX–XII. osztály		Magyarul tanulóknak száma	Magyarul tanulóknak aránya	Romániai magyarság arányszáma
	szám	%	szám	%	szám	%	összesen	%	%
1989/90					33 555	2,5	231 893	4,3	7,1
1990/91	66 850	5,3	75 741	5,2	41 367	4,2	236 708	4,9	7,1
1991/92	62 616	5,2	71 870	5,1	33 409	4,2	222 826	4,9	7,1
1992/93	60 688	5,1	67 938	5,1	31 104	4,4	216 663	4,9	7,1
1993/94	61 675	5,0	63 905	5,06	30 383	4,22	211 380	4,9	7,1
1994/95	64 888	4,85	58 612	5,04	30 771	4,06	208 652	4,8	7,1
1995/96	65 933	4,8	54 427	4,8	29 950	3,8	202 545	4,7	7,1
1996/97	67 116	4,8	52 771	4,7	29 604	3,7	196 158	4,6	7,1
1997/98	67 029	4,9	53 403	4,6	29 211	3,8	198 808	4,7	7,1
1998/99	64 611	5,09	57 532	4,59	27 274	3,77	197 279	4,7	7,1
1999/00	60 992	5,19	57 842	4,49	25 216	3,63	191 277	4,6	7,1
2004/05	50 849	5,2	49 396	4,87	31 491	4,06	184 777	4,95	6,6
2010/11	46 349	5,5	44 430	5,15	35 452	4,1	172 094	5,12	6,6